Fehér Miklós

A néma város

Vajdaság egyenlő Katalónia, feliratok, zászlók, tüntetések, remény, hogy valóban van menekvés. Újvidék utcáit furcsa hangulat lengte be. A szél csendesen süvített a városháza előtti téren, meglobogtatta a kávézók napernyőit, az itt-ott kikandikáló növényeket, finoman csókolgatta a nők dús haját. A város síri csöndben figyelte a szél tevékenységét, az emberek feltett kézzel álltak, és farkasszemet néztek a rendőrökkel. Az ország, amelyet mindannyian ismertek, élet és halál között egyensúlyozott, hevesen dobogva Európa szívében. Az elmúlt egy hétben, amióta hivatalossá vált, hogy Spanyolország északkeleti közössége ezentúl független államként funkcionál, s Barcelonát teszi meg fővárosává, egyetlen árva szó sem hangzott el Újvidéken. Az emberek megnémultak. A napok ugyanúgy teltek, mint eleddig, ámde hangtalanul. Reggeli nyüzsgés, dugók a sugárutakon, sorban állás a bankban és a postán, munka, pihenés, szórakozás. A Laza Telečki zenegépek százával bővült, az elektronikus muzsika teret nyert magának, az alkohol- és drogfogyasztás stagnált, az emberek… részegen is hallgattak.

Óriási médiafelhajtás lett a nem mindennapi eseményből, de a tévé- és rádiótársaságok munkáját megnehezítette, hogy a tudósítók és általában minden ember, aki belépett Újvidék területére, egyszerűen megnémult. Az újságokban beszámoltak a történésekről, ám eltelt egy kis idő, mire vizuálisan is meg tudták jeleníteni a fejleményeket. A brit BBC eszmélt rá először a probléma megoldására, amikor az élő kapcsolás során a riporter előre megírt szöveget mutatott fel a kamerának hatalmas kartonlapokon, miközben az operatőr a környéket pásztázta.

Panni, aki vegyes házasságból született, a Teatar kávéház teraszán ült, az előtte lévő papírra épp azt írta, hogy egy kapucsínót és egy Knjaz Milošt kér, valamint a számlát, hogy azonnal tudjon fizetni. Évekkel ez-

előtt vette fel ezt a szokást, amit a férjétől tanult a régi Szerbia és Montenegró államában, s most ezen papír átadása után nézte a téren összegyűlt tömeget, amint kígyózó sorokra oszlik, s tüntet a rendőrök ellen. Több ezren tartották fel hatalmas transzparenseiket, akadtak, akik Újvidék és Katalónia zászlaját lengették. Panni a bőrülésbe süppedve azon gondolkodott, mégis mi értelme van az egésznek, miért, s hogyan válna ki Vajdaság az országból. Eszébe jutott, hogy ugyan soha életében nem hagyta el Újvidéket, mégis több országban élt már, mint amit egy átlagos földi halandó el tud mondani magáról, a háborús és politikai döntéseknek köszönhetően. Cseppet sem zavarta a tény, s bár akadt olyan időszak, amikor jómaga sem tudta, éppen hogyan hívják az országot, melyben nap mint nap kenyeret és tejet vásárol, az sem jutott eszébe, hogy éppen a *Hej, Sloveni* vagy a *Bože pravde* a hivatalos himnusz. A zászlóról fogalma sem volt, s ha valaki megkérdezte tőle, hogyan lehet így élni, ő azt válaszolta, igenis lehet, fittyet hányva az egészre, teljesen mindegy, ki van hatalmon, hogy hívják az országot, neki akkor is meg kell vennie a napi betevőt. Panniban rég elhalt a vágy, hogy megismerje az embereket és megértse az indítékaikat, eleget kutakodott a szláv népek múltjában, hogy tudja, az első komolyabb próbatétel során meghátrálnak, egymás ellen fordulnak, behódolnak, eladják a lelküket, fennhatóság alá kerülnek. Arra gondolt, Dosztojevszkijnek igaza volt, amikor azt írta, hogy a szláv népek nem szeretik a munkát, a kiskapukat keresgélik, ne adj' isten, hogy tisztességesen végezzenek el valamit, kétes ügyekbe keverednek, szidják a Nyugatot, mégis mind oda tartanak, eszükbe sem jut Keletre menni, Ukrajnába vagy Oroszországba.

A tömeg gyűlt, Panni közelről látta a tüntetőket, az elszántságot az arcukon, a fiatal naivitást, hogy képesek lesznek kiharcolni valamit a silány kis életükben. Nosztalgiázva méregette őket, a fiúk izmos karját, a lányok karcsú derekát és a határozott szándékot, hogy a szüleikkel és nagyszüleikkel karöltve meg tudják valósítani a függetlenséget. Annyira belefeledkezett az álmodozásba, hogy észre sem vette az időközben hozzá társuló ismerősét. Tamarát az egyetemről ismerte, egy év különbséggel fejezték az újságírói szakot, de mindig jobban vonzódtak egymáshoz, mint saját évfolyamukhoz. A téli filmklubos összejövetel során azonnal egy hullámhosszra kerültek, ezek után nem volt megállás, szükségét érezték egymás társaságának. Az egyetem befejezése után közös lakást béreltek, s egészen Tamara házasságáig együtt éltek, a kezdeti garzonlakást cserélték csak le, hogy kényelmesen elférjenek, ne zavarják egymást. Három-négy havonta, amikor felgyülemlett bennük a stressz, kávéházak sorát látogatták meg

a hétvégi napokon, közben szellemi és fiatal értelmiségi voltukat fitogtatták, Goethe költészetéről, Vajdaság politikai helyzetéről és Hegel filozófiájáról tárgyaltak nagy lármával. Gyakran vitatkoztak, ám ez megmaradt a tisztelet szintjén, soha nem használtak trágár kifejezéseket, nem illették egymást csúnya szavakkal, abban azonban mindketten megegyeztek, hogy Hegelt még Hegel maga sem ismerhette igazán, ilyen földi halandók, mint ők, pedig meg sem közelíthetik a német pár százados tudását. Tamara és férje – aki fizikából doktorált – négy évvel ezelőtt külföldre költözött, két éve kislányuk született, akit Zoénak neveztek el. A nők vaskos papírkötegekkel készültek, egymás elé helyezték a teleírt lapokat, és olvasásba kezdtek.

Egymás gondolataiba merültek, Panni néha kortyolt a kávéjából, megrázta a fejét, ezüstszínű irónjával rövid jegyzeteket fűzött az iratok szélére. Leginkább az aggasztotta, hogy Tamara folyamatosan és következetlenül használta a hazánk kifejezést, gyakran nagybetűvel írta azt, HAZÁNK gyermekei, HAZÁNK képviselői, holott Panni számára régen nyilvánvalóvá vált, hogy a haza, amelyet gyermekkorukban ismertek, véglegesen és vissza nem térően megsemmisült. Tamara hamar befejezte Panni beadványának olvasását, ám nyugtalanul mozgolódni kezdett, amikor arra lett figyelmes, hogy jó barátja egyre dühösebben firkál, hosszú bekezdéseket ír, végül elfogy a hely az üres részekről, s a szomszédos asztaltól kér kölcsön papírt. S aztán Panni földhöz vágta írószerszámát. Hevesen mutogatni kezdett, előbb magára, Tamarára, erőteljes mozdulatokat tett, szélesre nyitotta száját, látszott rajta, ordítani szeretne, a tömeg felé fordult, széttárt karjait le és fel mozgatta, mintha repülne. Barátnője értetlenül állt a helyzet előtt, nemcsak a kávézó vendégei, hanem a tüntető tömeg egy része is felfigyelt a szokatlan performance-ra. Panni leült, átölelte a térdét, és sírni kezdett. A jelenet percekkel később is folytatódott, a pincérek eleinte kimérten, majd erélyesebben szerették volna felsegíteni a nőt, hatástalanul. Tamara közben a Panni által írott részeket olvasta.

Eltűnt, hát nem érted, nincs olyan, hogy hazánk, kit érdekel, hagyjuk már ezt abba, az emberiség rég nem erről szól. Mindegy, kinek a zászlaja alatt gyűlünk össze, melyik parancsnok adja az utasítást, szabad időnkben milyen gonoszságot követünk el csak azért, mert unatkozunk és elértük a fejlődésnek azt a fokát, amikor egymás szórakoztatása a cél, miközben egyre hülyébbek és hülyébbek vagyunk, mert minden ötletet, eszmét, ideát az orrunk alá kapunk. Ezek meg itt tüntetnek, hogy szabadok legyenek, még tovább rombolják az általad HAZÁNKnak nevezett akármit, fejetlenséget és zűrzavart okozzanak. Háborút, halált…

Panni egyre pesszimistább hangvételt ütött meg, nem állt meg itt, Szerbiánál, Vajdaságnál, Katalóniánál, arról beszélt némán, hogy a világ kárhozatra van ítélve, s – ahogyan ő írta – mi semmit sem teszünk ellene. Kiszakadt a Teatar kávéházból, utazott Újvidék utcáin, bejárta a Balkán-félszigetet, Európát, a kontinenseket. Tamara arcán könnycseppek jelentek meg. Panni feküdt a földön, tonnasúlyúvá nehezedett, négy-öt férfi sem tudta megmozdítani. A főtéren összegyűlt fiatalok és öregek leengedték transzparenseiket, egyesek elindultak haza, mások az eszméletlen nő köré ültek. Újvidéket ellepték a turisták, akik Pannit látogatták, ezt a hátborzongatóan gyönyörű nőt a néma városban, aki hetek óta mozdulatlanul pihent a hideg köveken. Tudósok, Nobel-díjas orvosok, pszichológusok érkeztek, ám hiába próbálták megfejteni a város furcsa történéseit, minden ötletük csődöt mondott. Újvidék néma maradt, Panni feküdt.

A város évek múltán sem nyerte vissza régi fényét, népessége azonban rohamos növekedésnek indult, egy évtized elteltével, amikor Tamara és férje visszaköltöztek, már Új-Jugoszlávia fővárosaként tartották számon. Az őslakosok szerint mindent kiöltek belőle, ami valaha volt, s kulturális téren naggyá tette. Panninak szobrot állítottak, naponta több ezren virágot szórtak köré, vallást alapítottak a nevében. A világon közel egymilliárdan csatlakoztak a kezdeményezéshez, s örökös némaságot fogadtak. Harminchét évvel később Jugoszlávia két kontinensre kiterjedő békés országgá nőtte ki magát, az újszlávot pedig világnyelvvé nyilvánították. Tamara nyolcvankét évesen, Újvidéken halt meg, s a Futaki úti temetőben helyezték végső nyugalomra.

Abban a pillanatban, ahogy az utolsó földdarabot is rádobták, az egykori Teatar kávéház előtt rettenetes dolog történt. Egy percig még néma csend volt. Aztán elszabadult a pokol.